

رنالیسم در ادبیات داستانی ایران و عراق

«بررسی تطبیقی در آثار سیمین دانشور و فؤاد تکرلی»

نگارش:

عباس یوسف

مؤسسه انتشارات نگاه

«تأسیس ۱۳۵۲»

www.negahpub.com info@negahpub.com

Email: negahpublishers@yahoo.com

۲۸ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۷۲-۱۹۷۱) و منابع

۲۹ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۷۱-۱۹۷۰) و منابع

۳۰ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۷۰-۱۹۶۹) و منابع

۳۱ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۶۹-۱۹۶۸) و منابع

۳۲ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۶۸-۱۹۶۷) و منابع

۳۳ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۶۷-۱۹۶۶) و منابع

۳۴ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۶۶-۱۹۶۵) و منابع

۳۵ تاریخ ادبیات ایران (۱۹۶۵-۱۹۶۴) و منابع

فهرست مطالب

۱۱ مقدمه

۷۷ فصل اول

۲۱ بخش نخست. ادبیات تطبیقی

۲۱ مفهوم ادبیات تطبیقی

۲۴ مکتب‌های ادبیات تطبیقی

۲۵ مکتب فرانسوی

۲۷ مکتب آمریکایی

۳۱ اهمیت ادبیات تطبیقی

۳۴ ادبیات تطبیقی در ایران

۳۵ ادبیات تطبیقی در عراق

۳۷ بخش دوم. پیدایش رمان و داستان کوتاه در جهان

۳۷ رمان

۶۴ پیدایش رمان و داستان کوتاه در ایران

۶۴ رمان

۷۹ داستان کوتاه

۸۹.....	جمالزاده (۱۲۷۴-۱۳۷۶ش).....
۹۲.....	هدایت (۱۲۸۱-۱۳۳۰م).....
۹۳.....	علوی (۱۲۸۲-۱۳۷۵ش).....
۹۶.....	پیدایش رمان و داستان کوتاه در عراق.....
۹۶.....	رمان.....
۱۱۶.....	داستان کوتاه.....
۱۲۸.....	بخش سوم. رئالیسم.....
۱۵۲.....	انواع رئالیسم.....
۱۵۳.....	رئالیسم انتقادی.....
۱۶۴.....	رئالیسم سوسیالیستی.....
۱۷۷.....	رئالیسم جادویی.....
۱۸۸.....	ویژگی‌های رئالیسم.....

فصل دوم

۲۰۵.....	سیمین دانشور.....
۲۰۵.....	زندگی‌نامه‌ی سیمین دانشور.....
۲۱۴.....	معرفی آثار سیمین دانشور.....
۲۲۵.....	کوه سرگردان.....
۲۲۷.....	فعالیت‌ها و آثار دیگر دانشور.....
۲۲۸.....	ترجمه‌های سیمین دانشور.....
۲۲۹.....	رئالیسم در آثار سیمین دانشور.....
۲۳۰.....	تبعیض، ستم و محرومیت طبقاتی.....
۲۴۷.....	سیاست و حضور بیگانگان.....
۲۶۵.....	ویژگی‌های اخلاقی و معایب جامعه.....
۲۹۵.....	دین و اعتقادات دینی.....

۳۰۵.....	تاریخ‌گرایی آگاهانه و تکامل اجتماعی.....
۳۱۲.....	مبارزات مردمی و حرکت جمعی.....
فصل سوم	
۳۲۳.....	فؤاد تکرلی.....
۳۲۳.....	زندگی‌نامه‌ی فؤاد تکرلی.....
۳۳۳.....	معرفی آثار فؤاد التکرلی.....
۳۵۰.....	رئالیسم در آثار فؤاد تکرلی.....
۳۵۳.....	ظلم و ستم طبقات.....
۳۶۶.....	اختلاف طبقاتی.....
۳۷۵.....	فقر و محرومیت.....
۳۸۲.....	سیاست.....
۴۰۱.....	ویژگی‌های اخلاقی و معایب جامعه.....
۴۱۶.....	رابطه دین و دیگر باورها.....
۴۲۳.....	تاریخ‌گرایی آگاهانه و تکامل اجتماعی.....
۴۳۸.....	حرکت انقلابی و مبارزات مردمی.....

فصل چهارم

۴۴۹.....	مشابهت‌ها و اختلاف‌های رئالیسم.....
۴۴۹.....	دانشور و تکرلی.....
۴۵۱.....	تبعیض و اختلاف طبقاتی.....
۴۵۹.....	ظلم و ستم طبقات.....
۴۶۷.....	فقر و محرومیت.....
۴۷۱.....	سیاست و حضور بیگانگان.....
۴۸۱.....	ویژگی‌های اخلاقی و معایب جامعه.....

۴۹۱ دین
۵۰۰ حرکت انقلابی و مبارزات مردمی
۵۰۳ تاریخ‌گرایی آگاهانه و تکامل اجتماعی
۵۱۴ نتیجه‌گیری
۵۱۷ منابع و مأخذ

مقدمه

یکی از مهم‌ترین مباحثی که امروزه در جهان و به‌ویژه در اروپا و غرب مطرح شده، بحث ادبیات تطبیقی است. ادبیات تطبیقی با نگرش‌ها و حوزه‌ی فعالیت جذاب خود، توجه پژوهشگران زیادی را به خود معطوف داشته است؛ به گونه‌ای که علی‌رغم جدید بودن این مبحث، تحقیقات متعدد و با ارزشی در این باب انجام شده است. این اصطلاح نخستین بار در اروپا، به وسیله‌ی فرانسوا ویلمن فرانسوی در سال ۱۸۲۷م، مورد استفاده قرار گرفت. پس از وی هموطن دیگرش سنت بوو آن را به کار برد. ادبیات تطبیقی در ابتدا شیوه‌ی علمی و مشخصی نداشت، بلکه نوعی مقایسه میان شاعران کشورهای مختلف بود. این اصطلاح به تدریج وارد دیگر مناطق جهان شد و به روش‌های علمی مزین گردید و به عنوان شاخه‌ای از ادبیات مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. در ادبیات تطبیقی، روابط ادبی ملل مختلف با هم بررسی می‌شود و از تأثیر آن‌ها بر یک‌دیگر سخن به میان می‌آید.

دانشور و تکرلی از بارزترین نویسندگان واقع‌گرای ایران و عراق به حساب می‌آیند. هر دوی آنها از نویسندگان دهه‌ی پنجاه میلادی

به‌شمار می‌روند، تقریباً هم‌زمان - بعد از جنگ جهانی دوم - شروع به نوشتن رمان یا داستان کوتاه کردند. وقتی نگارنده به بررسی آثار واقع‌گرای دانشور و تکرلی پرداخت ملاحظه کرد که عده‌ای از عوامل بر آنها و دیگر نویسندگان رئالیست تاثیر گذاشته‌اند، از جمله در ایران پس از شهریور ماه ۱۳۲۰ش - در جریان جنگ جهانی دوم - و سرنگونی رضاشاه، فضای سیاسی و فرهنگی نسبتاً بازی در کشور ایجاد شد و تحرک جدیدی در ادبیات روی داد. چاپ و نشر کتاب رونق تازه‌ای گرفت و ادبیات ایران به شکل مجله، روزنامه و کتاب، جریان‌های جدیدی را از سر گذراند. در این سال‌ها، نویسندگان - از جمله دانشور - با مکتب‌های جدید ادبی و فکری آشنا شدند؛ امری که بر آثارشان تاثیر زیادی داشت. در عراق دوره‌ی پس از جنگ جهانی دوم و رویدادهای پیش از آن، روابط اجتماعی و طبقاتی، عراق را در قالب جدیدی درآورد. در این دوره، با آغاز فعالیت و اثربخشی جنبش ملی و نهادهای صنفی، سیاسی و فرهنگی، از شعارهای آزادی و استقلال ملی و از خواسته‌های قانونی توده‌ها و طبقات زحمتکش دفاع گردید. نویسندگان دهه‌ی پنجاه - از جمله تکرلی - توانستند روش اختصاصی خود را برای بیان شعارهای آزادی به کار گیرند. و با توسعه‌ی توانایی‌های فکری و فرهنگی خود از آثار داستانی جدید در جهان عرب و در دنیا و همچنین از گرایش‌های فرهنگی و فکری و آثار هنری معاصر در زمینه‌های مختلف اطلاع یابند و سبب این امر روی آوردن بیشتر نویسندگان به واقعیت و دغدغه‌های جامعه‌ی عراقی بود.

شخصیت‌های داستانی دانشور عموماً شخصیت‌هایی واقعی و دست‌یافتنی هستند که گویی در فضای واقعی نفس می‌کشند. او نه همچون نویسندگان بدبین همه چیز را سیاه می‌بیند و نه مانند نویسندگان خوش‌خیال، رنج‌ها و

محرومیت‌های مردم عادی اجتماع را نادیده انگاشته و در دنیای رویایی و خیالی ساخته‌ی خود به‌سر می‌برد. او انسان را با همه‌ی ویژگی‌های خوب و بدش محصول اجتماع خود می‌داند و تلاش می‌کند تا خواننده با متمایز کردن واقعیت‌های عینی از پندارها، خیالبافی‌ها و تصورات قراردادی به درک و شناخت واقعی و عینی از محیط و جامعه‌ی خود برسد.

به نظر می‌رسد راز اقبال عمومی خوانندگان نسبت به آثار دانشور در این است که او با اتکا بر توانایی ممتاز ادبی، دانش زیبایی‌شناسی، فراست در اندیشه‌ورزی و صداقت در آفرینش ادبی، آثاری ممتاز آفریده و ضمن بهره‌گیری از میراث‌های اسطوره‌ای و گنجینه‌های عناصر فرهنگی - اسلامی ایرانی، از قدرت بازآفرینی هنری و ادبی خوبی نیز برخوردار بوده است.

تکرلی نویسنده‌ای واقع‌گراست، و به بررسی عمیق شخصیت فرد و جامعه‌ی عراقی می‌پردازد؛ جزئیات این جامعه را ابراز می‌کند و مشکلات و کاستی‌ها را تشخیص می‌دهد و از پیگیری‌های حکومت هراس ندارد. تکرلی در شیوه‌ی داستان‌پردازی از اشتغال خود در دادگاه بهره‌ی زیادی گرفت، تاجایی که از بیشتر امور و مسائل مربوط به جامعه‌ی عراق به وسیله‌ی پرونده‌های دادگاه آگاه شده و واقعیت جامعه‌ی عراق را درک کرد. در این راستا، حکایت‌ها و داستان‌های مختلف را از مردم عادی می‌شنید: بی‌گناهان، جنایتکاران، شاهدان راست‌گو و دروغ‌گو، عدالت و ستم، حکایت‌های شهر و روستا، شرم، خیانت و ...

در این پژوهش نگارنده کوشیده که به بررسی تطبیقی مهم‌ترین ویژگی‌های رئالیسم در آثار هر دو نویسنده بپردازد. رئالیسم، بی‌شک به عنوان مکتبی ادبی یا هنری، اصطلاحی تازه است، ولی از جنبه‌ی زبانی که به معنای صورت‌گری واقعیت و ابراز و اظهار آن می‌باشد. رئالیسم